

Onderzoekend leren en werken

Hogescholen moeten meer innovatieve, onderzoekende professionals opleiden, vindt de Onderwijsraad. Leraren zouden niet alleen inhoudelijk en pedagogisch-didactisch bekwaam moeten zijn, maar ook een onderzoekende houding moeten hebben. Degenen die een (master) opleiding volgen of hebben afgerond of betrokken zijn bij praktijkgericht onderzoek kunnen hierin als voorbeeld fungeren in hun team.

Niek van den Berg

In de samenleving neemt het belang van kennis en innoverend vermogen toe. In het advies 'Meer innovatieve professionals' (november 2014) stelt de Onderwijsraad dat daarom naast universiteiten ook hogescholen moeten bijdragen aan het opleiden van professionals met een onderzoekende houding. Ook moeten ze bijdragen aan onderzoek en aan het toegankelijk maken van onderzoekskennis. Hiervoor zijn sterkere relaties nodig tussen onderwijs, onderzoek en innovatie van het beroepenveld (de drie kerntaken van het hbo).

Een startbekwame leraar moet ook een onderzoekende houding hebben

In het advies van de Onderwijsraad staan aanbevelingen en praktijkvoorbeelden hoe deze kunnen worden toegepast. Hierbij is in een aantal gevallen ook het mbo betrokken vanwege doorlopende leerlijnen mbo-hbo of in een netwerk met de beroepspraktijk zoals bij de Watercampus in Leeuwarden en het Centre of Expertise Healthy Ageing in Groningen. Wat betreft de vormgeving van (onderzoekend) leren op de werkplek, simulatieomgevingen en hybride werk-onderwijsomgevingen is het mbo soms zelfs voorbeeld voor het hbo.

Mbo-docenten

Als de ontwikkelingen in het hbo doorzetten, zullen (meer) mbo-docenten en -studenten in toenemende mate met het hbo in aanraking komen. Dat geldt onder meer voor samenwerkingen zoals hierboven genoemd. Ook ontwikkelingen in

de lerarenopleiding en in het denken over werken aan onderwijskwaliteit zetten aan tot onderzoekend gedrag van docenten. Mbo-docenten in opleiding, in een bachelor of master, komen nadrukkelijker met onderzoek in aanraking.

De Generieke Kennisbasis Tweedegraads lerarenopleidingen (HBO-raad, 2011, p.54) onderstreept dat van een docent in vo en mbo wordt verwacht 'dat hij zijn verantwoordelijkheid voor zijn eigen professionele ontwikkeling erkent en dat hij zowel zijn opvattingen over het leraarschap als ook zijn eigen bekwaamheid onderzoekt, expliciteert en ontwikkelt. Dit vergt van de startbekwame leraar naast bekwaamheden ook een onderzoekende houding. Hij is in staat praktijkonderzoek uit te voeren om met behulp daarvan de praktijk en zijn professioneel handelen te verbeteren. Hij is in staat om samen met collega's in professionele leergemeenschappen vorm en inhoud te geven aan voortdurende onderwijsontwikkeling, afgestemd op het beleid van de school of de (beroeps)opleiding.'

Aanbevelingen Onderwijsraad

1. Leidt als hbo op tot onderzoekende professionals: Bij de voorbereiding op het beroep hoort dat de student in contact komt met dat beroep, zowel de beroepsinhoud als het methodische, onderzoekende vakmanschap. Besteed daarom in iedere hbo-opleiding via geïntegreerde leerlijnen systematisch aandacht aan het onderzoekend vermogen van studenten. Verhoog daarbij ook het aandeel masteropgeleide en gepromoveerde docenten in het hbo en breid de capaciteit van lectoraten uit, zodat die meer bij opleidingen betrokken kunnen zijn. Zorg er verder voor dat het hbo een goede toegang heeft tot onderzoeksliteratuur en informatie over lopend en uitgevoerd onderzoek.
2. Versterk de inbreng uit het beroepenveld: Onderhoud als hogescholen in de regio meer en sterkere strategische netwerken met bedrijven en instellingen in de beroepspraktijk waarvoor je als hogeschool opleidt. Dit kan in Centres of Expertise en in andere vormen van samenwerking. Daarbij moet hinderende regelgeving worden vermeden.
3. Laat het hbo meer bijdragen aan een leven lang leren: Versterk als hbo (de deelname aan) het scholingsaanbod voor werkenden, door beter gebruik te maken van de verbindingen tussen onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk. Versterk ook het leren op de werkplek.

Onderzoekend vermogen

De frequente artikelen in Profiel over afgerond Masteronderzoek illustreren welke opbrengsten 'onderzoekend vermogen' kan hebben voor docenten zelf, hun teams en het werken aan onderwijskwaliteit. Dit wil niet zeggen dat elke docent altijd met onderzoek bezig moet zijn. Het wil wel zeggen dat onderzoekende werkwijzen een 'must' zijn. Gangbare tools daarvoor zijn bijvoorbeeld de pdca-cyclus (Deming), de CIMO-logica (onder meer bekend van Van Aken & Andriessen), de 5W1H-methode voor probleemverkenningen (bekend van uit de journalistiek), de vijf sleutels voor succesvol innoveren (ontwikkeld bij Het Platform Beroepsonderwijs) en (recenter) ook Lesson Study.

Onderzoek naar vernieuwingsprojecten laat echter zien dat onderzoekend leren en werken momenteel toch nog weinig gebeurt. Docenten die een (master)opleiding volgen of hebben afgerond of anderszins betrokken zijn bij praktijkgericht onderzoek zouden wat dit betreft als 'teacher-leader' voortrekkers in hun team kunnen zijn. Een goede samenwerking tussen leidinggevende en teacher leader en een onderzoekende schoolcultuur zijn daarbij enkele succesfactoren voor systematisch werken aan onderwijskwaliteit door teams.

Werkplekleren

Een extra impuls voor het ontwikkelen van onderzoekend vermogen van docenten is wellicht te verwachten wanneer het (werkplek)leren van mbo-studenten van die studenten een zeker onderzoekend vermogen vraagt van zowel student als docent. Dit 'Droste-effect' kan verschillende vormen aannemen:

- In veel mbo-opleidingen zitten onderzoekende aspecten, denk bijvoorbeeld aan het werk van procestechnologen en verpleegkundigen. Studenten daarin opleiden vraagt van docenten dat ze verstand hebben van die onderzoekende aspecten.

Onderwijsraad ziet graag meer innovatieve professionals in het mbo

- Een onderzoekende houding van student én docent is een voorwaarde om reflectieverslagen en -gesprekken zinvol te laten zijn. Als je als student niet nieuwsgierig bent naar je eigen leren, en als je als docent niet nieuwsgierig bent naar wat een student daarover te zeggen heeft, zal reflectie plat en niet betekenisvol zijn.
- Denk verder bijvoorbeeld aan studenten die in gesprek gaan met werkgevers voor praktijkopdrachten. Zij moeten in staat zijn om het vraagstuk te ontrafelen en in gesprek met werkgevers de échte kern ervan te achterhalen, zodat de praktijkopdracht maximaal rendoert. Ook hierin zullen docenten hun studenten moeten kunnen en prikkelen en begeleiden.

Waar onderzoek naar onderzoekend werken van mbo-docenten al schaars is, is onderzoek naar onderzoekend werken van mbo-studenten en wat dat van docenten vraagt, nog schaarser. Wie pakt de handschoen op?

Meer innovatieve professionals, www.onderwijsraad.nl

Niek van den Berg, Strix Aluco – onderzoek & innovatie, was extern projectleider van het advies 'Meer innovatieve professionals'. Sinds januari 2015 is ze lector bij Stoas Wageningen | Vientum Hogeschool.

Meer lezen

- > De PDSA levendig maken, Den Boer, P., & Teurlings, C. (2014), HPBO Ede
- > Developing teacher leadership and its impact in schools, Snoek, M. (2014), UVA Amsterdam
- > Audits bij innovatieprojecten. Van den Berg, M.J.M. (2013), Strix Aluco Rotterdam
- > Onderzoeksmatig werken doe je samen, Van der Zwaard, M. (2014), SchoolManagement Totaal, september 2014, 4-7